

‘De nieuwe hemd zit lekker!’

De verwerving van het Nederlandse lidwoordensysteem
door een- en meertalige kinderen

A.T. de Kuiper
4150864
Nederlandse Taal en Cultuur
Faculteit Geesteswetenschappen
BA Eindwerkstuk (7.5 ECTS)

NE3VD11017
Afdeling taalkunde
13 juli 2017

Begeleider: B.M. Keij
Tweede lezer: J. Scholten
Blok IV, 2017

Universiteit Utrecht

Samenvatting

De verwerving van het grammaticaal geslacht en de manifestatie hiervan op het lidwoord in het Standaardnederlands is voor veel kinderen een lastige en langdurige opgave. Voor meertalige kinderen is de situatie nog complexer: bij de verwerving van het Standaardnederlands ontvangen zij een potentieel arme en wisselende input, waardoor de verwerving van de juiste lidwoordtoekenning achterloopt op die van hun eentalige leeftijdsgenoten.

In een onderzoek van Keij et al. (2012) is geprobeerd om het productie- en kennisniveau van een- en meertalige kinderen in beeld te brengen betreffende de lidwoordtoekenning. Een derde taak, een begripstaak in de vorm van een *fill the gap*-taak, is niet meegenomen in Keij et al. (2012); dat wordt in deze studie gedaan. Daarnaast worden de reactietijdmetingen op de *fill the gap*-taak en de kennistaak meegenomen in de data-analyse.

Uit de resultaten blijkt dat de *fill the gap*-taak op een aantal vlakken geen sterke gelijkens vertoont met de kennis- of de productietaak uit Keij et al. (2012), en dat deze zelfs voor oudere, eentalige kinderen vrij moeilijk lijkt te zijn. Desondanks schetsen de reactietijdmetingen op de *fill the gap*-taak en de kennistaak wel een interessant beeld van het gemak waarmee een- en meertalige kinderen uit verschillende leeftijdscategorieën de lidwoordtoekenning kunnen toepassen. Geconcludeerd wordt dat de *fill the gap*-taak een opzichzelfstaande taak is, die – hoewel deze door de moeilijkheidsgraad misschien niet ideaal is om het begripsniveau te meten – in een vergelijking met andere taken wel een waardevolle toevoeging kan zijn aan onderzoek naar lidwoordtoekenning door taalverwerwers.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Theoretisch kader	5
2.1. Lidwoordtoekenning in het Standaardnederlands	5
2.2. Eerste- en tweedetaalverwerving	6
2.2.1. Eentalige kinderen	6
2.2.2. Meertalige kinderen	8
2.3. Productie, begrip en kennis in Keij et al. (2012)	9
3. Methode	11
3.1. Participanten	11
3.2. Lexicontaak	11
3.3. Productietaak	12
3.4. Begripstaak	12
3.5. Kennistaak	13
4. Resultaten	13
4.1. Productietaak	13
4.2. Kennistaak	14
4.3. Productie en kennis: eentalig en meertalig	15
4.4. Begripstaak (<i>fill the gap</i> -taak)	15
4.5. Reactietijdmetingen	16
4.5.1. Kennistaak	16
4.5.2. <i>Fill the gap</i> -taak	17
4.6. Reactietijdmetingen: <i>fill the gap</i> - en kennistaak	19
5. Discussie en conclusie	19
Referenties	22
Bijlage	24

1. Inleiding

De toekenning van het lidwoord, zoals dit gebeurt in het Standaardnederlands, zit complex in elkaar door de schijnbare willekeurigheid ervan (De Paepe & De Vogelaar, 2008). Het is dus geen verrassing dat er – ook door volwassen moedertaalsprekers – regelmatig fouten in worden gemaakt (Van de Gein, 2012). Het (opzettelijk) gebruiken van het 'verkeerde' lidwoord heeft zelfs een plaats gekregen in hedendaagse straattaal in Nederland en Vlaanderen (Cornips & De Rooij, 2003; Mercelis, 2012).

Gegeven dat volwassen moedertaalsprekers al moeite hebben met het toepassen van 'de regels,' ligt het in de lijn der verwachting dat jonge taalverwervers dit fenomeen ook lastig vinden. Onderzoek bevestigt dit beeld: kinderen leren lidwoordtoekenning in verschillende fasen en hebben het fenomeen pas laat volledig onder de knie (Cornips, Van der Hoek & Verwer, 2006; Unsworth & Hulk, 2009; Keij, Cornips, Van Hout, Hulk & Van Emmerik, 2012).

Des te complexer is de situatie voor kinderen die meertalig worden opgevoed. Uit onderzoek blijkt dat zij inderdaad langer doen over de verwerving van het lidwoordensysteem dan eentalige leeftijdsgenoten (Cornips et al., 2006; Unsworth, 2007; Hulk & Cornips, 2006a; 2006b). Bovendien lopen meertalige kinderen mogelijk het risico dat zij het juiste lidwoordgebruik nooit volledig verwerven omdat de ontwikkeling hiervan (laat) in het verwervingsproces stagneert, ook wel fossilisatie genoemd (Hulk & Cornips, 2006a; Unsworth, 2007; Cornips & Hulk, 2008). Daarnaast geldt voor sommige meertalige kinderen dat zij pas op basisschoolleeftijd met regelmaat rijke input van het Standaardnederlands ontvangen (Hulk & Cornips, 2006b). Het gevolg is een permanent verminderde vaardigheid in de lidwoordtoekenning, waardoor zij als volwassenen hier fouten in blijven maken (Hulk & Cornips, 2006a; 2006b).

In een uitzonderlijk geval lijkt de meertalige achtergrond het kind juist een voorsprong te bieden op de eentalige groep. Een voorbeeld komt uit Cornips (2006), waarin een groep kinderen is onderzocht die zowel het Standaardnederlands als een Heerlens dialect aangeboden krijgt. De manifestatie van het grammaticaal geslacht op het lidwoord is in dit dialect zodanig dat het de toepassing ervan faciliteert¹, een effect dat doorsijpelt bij de

¹ Waar het Standaardnederlands twee vormen voor het enkelvoudig bepaald lidwoord kent (*de* voor niet-onzijdige en *het* voor onzijdige nomina), kent het Heerlens dialect er drie: *de* voor vrouwelijke, *d'r* voor mannelijke, en *'t* voor onzijdige nomina. Het gemarkeerde verschil tussen mannelijk en vrouwelijk voor een niet-onzijdig, bepaald lidwoord helpt het kind bij het verwerven van het abstracte idee van een grammaticaal geslacht, en geeft het zo een voorsprong op kinderen die enkel Standaardnederlands verwerven. Zie ook Cornips (2006).

toepassing van het grammaticaal geslacht in het Standaardnederlands, en zo dus positieve gevolgen heeft voor de algemene verwerving van dit taalfenomeen (Cornips, 2006).

Aan de basis van dit onderzoek staat een artikel van Keij et al. (2012), dat de verwerving van lidwoordtoekenning bij typisch ontwikkelende eentalige en meertalige kinderen en eentalige kinderen met een taalontwikkelingsstoornis bespreekt. Keij et al. (2012) hebben hun participanten een drietal taken laten uitvoeren om kennis-, begrips- en productieniveau van het lidwoordensysteem te meten. In het artikel komt de gevonden data voor de begripstaak, in de vorm van een *fill the gap*-taak, echter niet aan bod; die wordt in dit onderzoek besproken. Daarnaast worden in dit onderzoek ook de reactietijdmetingen van zowel de begripstaak als de kennistaak meegenomen. Dit alles zal gedaan worden binnen de volgende opbouw: in paragraaf twee wordt een theoretisch kader geschetst waarbinnen zowel Keij et al. (2012) als dit onderzoek vallen, waarna de onderzoeksvragen en bijbehorende hypothesen worden geformuleerd. Vervolgens worden in paragraaf drie de methoden uit Keij et al. (2012) toegelicht. In paragraaf vier worden de resultaten van de participanten op de *fill the gap*-taak besproken, evenals de reactietijdmetingen op deze taak en de kennistaak. In paragraaf vijf, de discussie en conclusie, worden de gevonden resultaten geformuleerd als antwoord op de onderzoeksvragen, en worden de implicaties van de gevonden antwoorden besproken.

2. Theoretisch kader

2.1. Lidwoordtoekenning in het Standaardnederlands

Anders dan in bijvoorbeeld het Engels manifesteert het grammaticaal geslacht zich in het Standaardnederlands (onder andere) op het definiete lidwoord voorafgaand aan een enkelvoudig nomen (Hulk & Cornips, 2006b; Unsworth, 2010). In dit systeem wordt onderscheid gemaakt tussen twee groepen nomina: *de*-woorden of niet-onzijdige nomina enerzijds, en *het*-woorden of onzijdige nomina anderzijds. Verwijzing naar nomina met een onbepaald lidwoord gebeurt altijd met *een*, en bevat geen geslachtsmarkering op het lidwoord (maar soms wel op het adjectief) (Keij et al., 2012; Cornips, 2006).

Ter illustratie: *tafel* is een niet-onzijdig nomen, en dus een *de*-woord ('*de tafel*'), terwijl *boek* een onzijdig *het*-woord is ('*het boek*') (Cornips, 2006). Op enkele uitzonderingen na – zoals de altijd onzijdige verkleinwoorden ('*het tafeltje*') – lijkt de verdeling van het grammaticaal geslacht voor veel sprekers tamelijk willekeurig (Unsworth, 2007; Blom, Unsworth & Poliškenská, 2008; Unsworth & Hulk, 2009) en bestaat er regelmatig verwarring

over welk lidwoord het juiste is (Nederlandse Taalunie, z.d.). In Tabel 1 is de manifestatie van het grammaticaal geslacht op het lidwoord in het Standaardnederlands verduidelijkt.

Zoals in Cornips, Van der Hoek en Verwer (2006) wordt opgemerkt, voegt de markering van het grammaticaal geslacht weinig toe aan de semantische representatie ervan. De geslachtsmarkering op een definitief lidwoord kan worden gezien als een oninterpreteerbare morfologische markering, waarbinnen de niet-onzijdige markering geldt als de standaardmarkering. Enkel in het geval van een enkelvoudig definitief onzijdig nomen is de markering zodanig dat het lidwoord verandert in *het* (Cornips et al., 2006), maar ook dan is dit nog altijd oninterpreteerbaar.²

Tabel 1

Lidwoordtoekenning in het Standaardnederlands aan enkelvoudige en meervoudige nomina. Gebaseerd op Cornips (2006) en Keij et al. (2012).

Geslacht	Eigenschappen			
	Enkelvoudig	Meervoudig	Onbepaald	Verkleind
Onzijdig	het (boek)	de (boeken)	een (boek)	het (boekje)
Niet-onzijdig	de (tafel)	de (tafels)	een (tafel)	het (tafeltje)

2.2. Eerste- en tweedetaalverwerving

2.2.1. Eentalige kinderen

De verwerving van het lidwoordensysteem van het Standaardnederlands gebeurt bij eentalige kinderen (T1) in fasen (Hulk & Cornips, 2006b; Keij et al., 2012). In Tabel 2 staan deze fasen weergegeven.

² In Hachem (2015) wordt gesteld dat vanuit een historisch perspectief de manifestatie van het grammaticaal geslacht wel degelijk een semantische component heeft. In oudere Germaanse talen is het grammaticaal geslacht gebruikt om het onderscheid tussen verzamelnamen (*familie*), en niet-telbare (*water*) en telbare (*gebod*) nomina te markeren. Dit is met name nog te merken in het hedendaagse Duits, waarin het vrouwelijk grammaticaal geslacht bijzonder veel voorkomt bij meervoudsnomina.

Tabel 2

De verschillende fasen die een eentalig kind typisch doormaakt bij de verwerving van het lidwoordensysteem van het Standaardnederlands (Hulk & Cornips, 2006b; Keij et al., 2012).

Fase	Kenmerken
Fase I	Productie van enkel ‘kale’ nomina.
Fase II	Nomina worden voorafgegaan door een [sjwa]-element, dat geïnterpreteerd kan worden als het onbepaalde lidwoord <i>een</i> .
Fase III	<ul style="list-style-type: none"> • Het kind gebruikt het definiete lidwoord <i>de</i> voor zowel onzijdige als niet-onzijdige enkelvoudige nomina, beginnend rond de leeftijd van twee jaar. • Het kind gebruikt voor het eerst het definiete lidwoord <i>het</i>, maar blijft het gebruik van <i>de</i> (foutief) overgeneraliseren voor onzijdige woorden.
Fase IV	De toepassing van het lidwoordsysteem is volledig verworven, op zijn vroegst rond de leeftijd van zes of zeven jaar.

Zoals blijkt uit Tabel 2 gebruiken Nederlandstalige kinderen lange tijd foutief het lidwoord *de* voor onzijdige, enkelvoudige nomina als gevolg van overgeneralisatie. In Cornips en Hulk (2008) en Keij et al. (2012) wordt beargumenteerd dat dit een langdurig proces is omdat een kind voor de toepassing van het grammaticaal geslacht meerdere processen op meerdere gebieden tegelijkertijd voltooid moet hebben, namelijk:

- (i) Het kind moet de syntactische eigenschappen voor een *determiner* verworven hebben.
- (ii) Het kind moet de lexicale eigenschappen van het te gebruiken nomen weten.
- (iii) Het kind moet in staat zijn om de *determiner* en het nomen te laten congrueren (er is congruentie vereist).
- (iv) Het kind moet de morfologische operaties op de *determiner*, die nodig zijn voor de congruentie, kunnen uitvoeren.

Juist bij het Standaardnederlands is het verwerven van deze eigenschappen lastig, omdat het kind te maken krijgt met twee voor het Standaardnederlands specifieke obstakels: 1) niet-onzijdig *de* komt veel vaker voor dan onzijdig *het*, en 2) het grammaticaal geslacht van een enkelvoudig nomen manifesteert zich in het Nederlands alleen op de *determiner*, en niet op het nomen zelf, wat bijvoorbeeld in het Frans het geval is (Unsworth, 2008; Cornips & Hulk, 2008).

In Cornips en Hulk (2008) wordt verder beargumenteerd dat door een wisselwerking van deze obstakels Nederlandstalige kinderen in de beginfasen van de verwerving geen onderscheid maken in het grammaticaal geslacht (onzijdig/niet-onzijdig), maar dat in plaats daarvan enkel het onderscheid in definiët/indefiniët (of bepaald/onbepaald) wordt gemaakt. Door de verschillen in gebruiksfrequentie tussen *de* en *het* en het door het kind eerder gemaakte onderscheid tussen definiët/indefiniët, verwerft het kind – na een fase waarin enkel kale nomina worden geproduceerd omdat de syntactische representatie voor de *determiner* nog niet is gerealiseerd – het onbepaalde lidwoord *een* en het definiëte lidwoord *de*. Pas later in de ontwikkeling verwerft het kind de abstracte notie van een grammaticaal geslacht en wordt voor het eerst *het* geproduceerd. Desondanks wordt in veel gevallen nog lang (onjuist) *de* gebruikt voor onzijdige enkelvoudige nomina, zelfs wanneer het kind bekend is met alle operaties, omdat de lexicale eigenschappen voor geslacht van veel nomina simpelweg onbekend zijn (Cornips & Hulk, 2008; Keij et al., 2012).

2.2.2. Meertalige kinderen

De verwerving van het lidwoordensysteem van het Standaardnederlands door meertalige kinderen (vT2) is regelmatig onderzocht: zie onder andere Cornips (2006), Hulk & Cornips (2006a; 2006b), Unsworth (2007; 2008) en Blom, Polišká en Weerman (2008a). In dergelijk onderzoek is geprobeerd te achterhalen welke factoren bijdragen aan een spoedige of juist moeizame verwerving van het lidwoordensysteem, zoals de mate van taalblootstelling, mogelijke *transfer*, of de leeftijd waarop het eerste, structurele taalcontact plaatsvindt (verder 'aanvangsleeftijd' genoemd).

Hoewel in dergelijk onderzoek kinderen met een sterk variërende leeftijd en taalachtergrond worden onderzocht, blijven een aantal resultaten terugkeren. Allereerst doen meertalige kinderen typisch langer over de verwerving van het Nederlandse lidwoordensysteem op zowel begrip- als productiegebied (Cornips et al., 2006; Hulk & Cornips, 2006b; Keij et al., 2012). Daarnaast komt bij de meertalige groep overgeneralisatie van zowel *de* als *het* voor (in tegenstelling tot enkel overgeneralisatie van *de*, zoals dit voorkomt bij eentalige kinderen) (Unsworth, 2007). Een vroege aanvangsleeftijd heeft een positief effect op de volledige verwerving van het lidwoordensysteem, maar is niet bepalend; dit geldt eveneens voor een rijk taalaanbod (Cornips & Hulk, 2008). Bovendien kan een overlap in het systeem van grammaticale geslachtstoekenning van de moedertaal en het Standaardnederlands de verwerving van het lidwoordensysteem als geheel faciliteren (Cornips et al., 2006; Cornips &

Hulk, 2008; Hulk & Cornips, 2006b). Tot slot is er onduidelijkheid over de status van meertaligheid en het risico op fossilisatie. Unsworth (2007) stelt dat overgeneralisatie van *de* voor onzijdige, enkelvoudige nomina voor sommige meertalige kinderen het plafondniveau van verwerving is. Of hier sprake is van daadwerkelijke fossilisatie als gevolg van het verwerven van meerdere talen tegelijkertijd en of dit dus gezien mag worden als een kenmerk van een meertalige taalverwerving, is echter onduidelijk. Er zouden ook onderliggende factoren, zoals een ander type input van het Nederlands, kunnen meespelen (Cornips & Hulk, 2008).

2.3. Productie, begrip en kennis in Keij et al. (2012)

Een ander fenomeen dat terugkeert in onderzoek naar de eerste taalverwerving is het idee dat begrip voorloopt op productie (Benedict, 1979) (Hendriks & Koster, 2010) (Gershkoff-Stow & Hahn, 2012). Zo doet Benedict (1979) een studie naar begrip en productie van de eerste woorden, met als resultaat dat rond de leeftijd van dertien maanden op begripsniveau al de 50-woorden-mijlpaal is gehaald, terwijl er pas circa tien woorden daadwerkelijk worden geproduceerd.

In Keij et al. (2012) is onder andere geprobeerd in kaart te brengen of deze discrepantie tussen begrip en productie ook bestaat voor de lidwoordtoekenning in het Standaardnederlands door een- en meertalige kinderen. Omdat de resultaten op de als begripstaak geclassificeerde *fill the gap*-taak moeilijk te interpreteren zijn – het is onduidelijk of de taak inderdaad begrip meet – zijn deze resultaten niet meegenomen in het uiteindelijke onderzoek. Dat betekent dat in Keij et al. (2012) uiteindelijk alleen uitspraken zijn gedaan over kennis- en productieniveau, en niet over begripsniveau.

Het doel van dit onderzoek is om de door Keij et al. (2012) verkregen data op begripstaak op de volgende punten te onderzoeken: 1) de correctheidsscores van een- en meertalige kinderen op de *fill the gap*-taak en een eventuele gelijkensis met de in Keij et al. (2012) gevonden prestaties op de kennis- en productietaak, 2) de reactietijdmetingen van een- en meertalige kinderen op de *fill the gap*-taak en de kennistaak, en 3) wat deze gevonden correctheidsscores en reactietijdmetingen kunnen zeggen over de methodologische status van de *fill the gap*-taak.

Omdat Keij et al. (2012) de basis vormt, worden in dit onderzoek dezelfde definities gehanteerd; dit betekent dat er alleen uitspraken gedaan worden over eentalige kinderen en

early second language learners (in dit onderzoek: vT2), die niet worden opgevoed volgens de *one parent one language* strategie zoals deze wordt omschreven in Cornips en Hulk (2008).

De eerdergenoemde punten zijn geconcretiseerd in de volgende onderzoeksvragen:

1. Zijn er duidelijke verschillen tussen een- en meertalige kinderen in hun correctheidsscores op de *fill the gap*-taak, en zo ja, komen die overeen met de in Keij et al. (2012) gevonden verschillen in correctheidsscores op de kennis- of de productietaak?
2. Zijn er verschillen tussen een- en meertalige kinderen en leeftijdsgroepen betreffende de reactietijdmetingen op de *fill the gap*-taak en de kennistaak, en zo ja, welke verschillen zijn dat?
3. Hoe valt, op basis van de gevonden resultaten bij de beantwoording van de eerste twee onderzoeksvragen, de *fill the gap*-taak op methodologisch vlak te karakteriseren?

De hypothesen zijn als volgt:

1. Er zijn duidelijke verschillen tussen een- en meertalige kinderen in hun prestaties op de *fill the gap*-taak...
 - a. ...en deze verschillen komen overeen met de prestaties op de productietaak.
 - b. ...en deze verschillen komen overeen met de prestaties op de kennistaak.
2. Er zijn verschillen tussen een- en meertalige kinderen en leeftijdsgroepen betreffende de reactietijdmetingen op de *fill the gap*-taak en de kennistaak: eentalige en oudere kinderen zijn sneller dan meertalige en jongere kinderen, omdat zij door een langere en rijkere blootstelling aan de taal verder zullen zijn in de verwerving van het lidwoordensysteem, en zo minder moeite zullen hebben met antwoorden.
3. De als begripstaak bedoelde *fill the gap*-taak valt vanuit een methodologisch kader te karakteriseren als...
 - a. ...de kennistaak uit Keij et al. (2012), omdat de resultaten op de *fill the gap*-taak de meeste samenhang vertonen met deze taak wat betreft correctheidsscores en reactietijdmetingen.
 - b. ...de productietaak uit Keij et al. (2012), omdat de resultaten op de *fill the gap*-taak de meeste samenhang vertonen met deze taak wat betreft correctheidsscores.

3. Methode

Om het productie-, kennis- en begripsniveau van het kind aangaande de lidwoordtoekenning te bepalen, is er in Keij et al. (2012) gebruik gemaakt van een drietal taken, welke door typisch ontwikkelende een- en meertalige kinderen zijn uitgevoerd. In deze methodesectie worden eerst de demografische gegevens van deze kinderen beschreven. Daarna wordt ingegaan op de drie experimentele taken: de productietaak, de begripstaak of de *fill the gap*-taak, en de kennistaak.

3.1. Participanten

Er zijn in totaal 54 kinderen getest, waarvan 26 eentalige kinderen (T1) en 28 meertalige kinderen (vT2). Het bepalen van een gemiddelde aanvangsleeftijd van de meertalige groep is onmogelijk, omdat deze kinderen zijn opgegroeid in een meertalig gezin waarin niet de *one parent, one language* strategie wordt gebruikt (zie ook Cornips en Hulk (2008)). De meertalige kinderen hebben naast de moedertaal dus een uiteenlopende, potentieel arme input van het Nederlands gekregen. De moedertaal van de meertalige groep varieerde sterk met veertien verschillende moedertalen. In Tabel 3 is de verdeling van de participanten over beide groepen naar leeftijdsgroep en schoolniveau te zien.

De participanten hebben allemaal een lexicontaak als controletaak om de woordenschat van het kind te bepalen, en de kennistaak, de productietaak en de begripstaak uitgevoerd. Zoals gezegd ligt in dit onderzoek de nadruk op laatstgenoemde.

Tabel 3

Verdeling van de een- en meertalige participanten over leeftijd (jaren; maanden) en schoolniveau.

	Eentalig (N = 26)	Meertalig (N = 28)
	Leeftijdsklasse	Leeftijdsklasse
Schoolniveau I (groep 3) (N = 22)	6;7 – 7;7 (N = 11)	6;7 – 8;5 (N = 11)
Schoolniveau II (groep 5) (N = 32)	8;6 – 9;11 (N = 15)	8;6 – 10;0 (N = 17)

3.2. Lexicontaak

Om er zeker van te zijn dat de participanten daadwerkelijk bekend waren met de verschillende nomina die aan bod kwamen, is er eerst een lexicontaak uitgevoerd in de vorm van een *word-to-picture-matching-task*. Het kind kreeg een woord zowel auditief als in schrift aangeboden, waarna het uit vier afbeeldingen het overeenkomende plaatje moest kiezen. Alle kinderen

behaalden een 100% juiste score op deze taak, wat betekent dat zij bekend waren met alle behandelde nomina.

3.3. Productietaak

De eerste experimentele taak, de productietaak, meet het aantal juist geproduceerde lidwoorden. Het kind moest in totaal veertien nomina twee keer zeggen (zeven onzijdige en zeven niet-onzijdige nomina) in een lidwoord-adjectief-nomen-constructie. Dit is uitgelokt door in Microsoft Powerpoint twee plaatjes te tonen, waarna het kind (K) een door de interviewer (I) begonnen zin moest afmaken. De uiting van het kind is opgenomen met Audacity en is later getranscribeerd.

Een voorbeeld (zie ook Figuur 1 in de bijlage): het kind ziet op het scherm een plaatje van een jongen naast een bruin paard en een meisje naast een wit paard. Vervolgens zegt de interviewer (I): 'Hier staan twee paarden: een bruin paard en een wit paard.' Daarna moet het kind de volgende zin afmaken:

I: Het meisje staat naast...

K: *het (*de) witte paard*

I: De jongen staat naast...

K: *het (*de) bruine paard*

3.4. Begripstaak

De tweede taak, die niet is behandeld in Keij et al. (2012), is vormgegeven als een *fill the gap*-taak en is bedoeld om het begripsniveau van het lidwoordensysteem te meten. Aan het kind zijn in totaal twintig testzinnen auditief, in schrift en als plaatje aangeboden. In iedere zin is het doelnomen (waarvan tien onzijdig, tien niet-onzijdig) uit een lidwoord-adjectief-nomen-constructie vervangen door een lege plek. Vervolgens moest het kind op basis van grammaticale cues (het lidwoord) en semantische cues (de informatie uit de zin) uit drie mogelijke antwoorden kiezen. De opties waren 1) het doelnomen, 2) een alternatief dat grammaticaal incorrect is, namelijk een semantisch gerelateerd nomen met een ander grammaticaal geslacht dan het doelnomen en 3) een afleider, die zowel semantisch als grammaticaal incorrect is. Alle zinnen zijn aangeboden in E-Prime en het kind kon zelfstandig

antwoord geven door op het toetsenbord '1,' '2' of '3' in te toetsen. Naast het gekozen antwoord is ook de reactietijd gemeten. Een voorbeeld:

'De nieuwe ____ zit lekker.'

1. *hek
2. *hemd
3. broek

In bovenstaand voorbeeld vervult optie één de rol van grammaticale en semantische afleider (*het* hek); optie twee is het semantische alternatief (*het* hemd); en optie drie is het doelnomen (*de* broek), de enige grammaticaal en semantisch juiste optie. Een ander voorbeeld van een testitem is te vinden in Figuur 2 in de bijlage.

3.5. Kennistaak

De kennistaak, die als laatste is afgenomen, is bedoeld om de kennis van het lidwoordensysteem direct te meten. Dit is gedaan door twintig (tien onzijdige, tien niet-onzijdige) testitems in audiovorm, in schrift en als plaatje aan te bieden. Vervolgens is het kind gevraagd om een buitenaards meisje dat Nederlands wil leren te helpen bij het kiezen van het juiste lidwoord. Elk testitem is aangeboden met een correct en incorrect lidwoord. Vervolgens is het kind met behulp van E-Prime gevraagd welke optie juist was. De vraag kon beantwoord worden door op het toetsenbord '1' of '2' in te drukken. Naast het gekozen antwoord is ook de reactietijd gemeten. Een voorbeeld van een testitem is te zien in Figuur 3 in de bijlage.

4. Resultaten

Om de resultaten op de *fill the gap*-taak te kunnen vergelijken, worden eerst de resultaten van Keij et al. (2012) op de productie- en kennistaak besproken. Daarna worden de resultaten op de begripstaak besproken, evenals de reactietijdmetingen op de kennis- en begripstaak.

4.1. Productietaak

Een overzicht van gemiddelde correctheidspercentages voor de productietaak staat weergegeven in Tabel 4. Uit Keij et al. (2012) blijkt dat bij de productietaak in de T1-groep woordgeslacht en leeftijd een significante invloed hebben op het percentage correctheidsscores: er worden door eentalige kinderen minder fouten gemaakt in *de*-woorden,

dan in *het*-woorden, en oudere kinderen maken minder fouten. Er is geen interactie-effect tussen leeftijd en woordgeslacht gevonden.

De vT2-groep verschilt significant van de T1-groep en vertoont een heel andere verdeling van de correctheidspercentages, omdat tweetalige kinderen zowel *de* als *het* overgeneraliseren, iets wat in de T1-groep niet gebeurt (zie ook Unsworth, 2007). Voor de vT2-groep geldt eveneens dat leeftijd een significant effect heeft op de correctheidsscore: oudere kinderen maken minder fouten in de productietaak. Hoewel er geen effect is gevonden van woordgeslacht, is er wel een grote variatie in de scores bij zowel *de*- als *het*-woorden. Daarnaast is er opnieuw geen interactie-effect gevonden.

Tabel 4

Percentage gemiddeld aantal juiste antwoorden van kinderen uit de T1-groep en de vT2-groep op de productie- en de kennistaak, naar woordgeslacht en leeftijdsgroep. Uit Keij et al. (2012).

	Leeftijdsgroep	Grammaticaal geslacht	Productietaak	Kennistaak
T1	6-8 jaar	<i>de</i> -woorden	89 (SD = 15.3)	95 (SD = 6.9)
		<i>het</i> -woorden	77 (SD = 31.3)	78 (SD = 19.4)
	8-10 jaar	<i>de</i> -woorden	97 (SD = 6.1)	99 (SD = 2.6)
		<i>het</i> -woorden	89 (SD = 25.7)	90 (SD = 10.7)
vT2	6-8 jaar	<i>de</i> -woorden	97 (SD = 10.1)	83 (SD = 26.5)
		<i>het</i> -woorden	9 (SD = 23.3)	82 (SD = 20.9)
	8-10 jaar	<i>de</i> -woorden	77 (SD = 26.9)	62 (SD = 26.3)
		<i>het</i> -woorden	58 (SD = 39.0)	65 (SD = 26.5)

4.2. Kennistaak

Een overzicht van gemiddelde correctheidspercentages voor de productietaak staat weergegeven in Tabel 4. De verschillen tussen de T1-groep en de vT2-groep worden met de kennistaak iets duidelijker. Alle kinderen in de T1-groep maken in deze taak weinig fouten: er lijkt in veel gevallen sprake te zijn van een hoge mate van verwerving, al gaan *het*-woorden nog steeds significant vaker fout dan *de*-woorden. De factor leeftijd is in de T1-groep ook significant: oudere, eentalige kinderen maken in beide woordgeslachten minder fouten in de kennistaak. Er is geen interactie-effect tussen leeftijd en woordgeslacht.

In de kennistaak verschillen de correctheidsscores van de vT2-groep ook significant van de T1-groep: vT2'ers geven vaker een onjuist antwoord. Er is geen effect van woordgeslacht

gevonden, maar wel een effect van leeftijd, dit loopt echter in een andere richting dan aanvankelijk werd gedacht. Oudere vT2'ers maken in zowel *de*- als *het*-woorden meer fouten in de kennistaak dan jongere vT2'ers, mogelijk doordat zij in een andere verwervingsfase zitten en bij de beantwoording tussen beide lidwoorden twijfelen.

4.3. Productie en kennis: eentalig en meertalig

Hoewel oudere kinderen uit de T1-groep zowel op de productie- als de kennistaak een plafondniveau hebben bereikt, blijft het aantal juiste scores op *het*-woorden significant lager dan op *de*-woorden. Leeftijd is ook een significante factor: oudere kinderen maken in beide taken minder fouten dan jongere kinderen. Eentalige kinderen presteren niet significant beter op de kennistaak dan op de productietaak, of andersom.

De prestaties van de vT2'ers op beide taken schetsen een complexer beeld: meertalige kinderen zijn bij beide taken gevoelig voor woordgeslacht, maar gaan hier in de verschillende leeftijdsgroepen anders mee om. Jonge vT2'ers overgeneraliseren naast *de* ook *het* in zowel de productie als de kennistaak, en presteren beter op *de*-woorden in de productietaak. Oudere vT2'ers hebben een inhaalslag gemaakt op de productietaak wat betreft *het*-woorden, maar zijn in de kennistaak juist achteruitgegaan en kiezen vaker een fout antwoord bij *de*-woorden.

4.4. Begripstaak (fill the gap-taak)

Nu volgt de bespreking van de prestaties van beide groepen op de *fill the gap*-taak, welke niet is besproken in Keij et al. (2012). De correctheidspercentages staan weergegeven in Tabel 5.

Voor de T1-groep geldt dat woordgeslacht geen significant effect heeft op de prestaties ($t(610) = -.707, p = .480$). Leeftijd is wel van invloed: hoe ouder het kind is, hoe minder fouten het maakt ($t(589, 842) = -5.046, p < .00$). Er is geen interactie-effect gevonden tussen woordgeslacht en leeftijd ($F(1, 608) = 1.592, p = .208$).

Voor de vT2'ers geldt ook dat woordgeslacht geen significant effect heeft op de prestaties op de *fill the gap*-taak ($t(664) = -1.785, p = .075$). Hier worden in de oudere groep ook significant minder fouten gemaakt dan in de jongere groep; leeftijd is dus van invloed ($t(617, 083) = -4.657, < .00$).

Bij een vergelijking van beide groepen blijkt dat de eentalige groep als geheel significant minder fouten maakt op de *fill the gap*-taak dan de meertalige groep ($t(1275, 974) = 7.003, p < .00$). Dit effect is ook terug te vinden in de beide leeftijdsgroepen apart: T1-kinderen uit de leeftijdsgroep 6-8 jaar maken significant minder fouten dan vT2'ers uit dezelfde leeftijdsgroep

($t(592) = 4.913, p < .00$), een effect dat zich herhaalt in de oudere leeftijdsgroepen ($t(681, 804) = 5.875, p < .00$). Woordgeslacht heeft, evenals binnen de groepen zelf, geen effect (*de*-woorden ($t(636, 959) = 5.483, p < .00$; *het*-woorden ($t(636, 890) = 4.402, p < .00$)).

Tabel 5

Percentage gemiddeld aantal juiste antwoorden van kinderen uit de T1-groep en kinderen uit de vT2-groep op de fill the gap-taak, naar woordgeslacht en leeftijdsgroep.

	Leeftijdsgroep	<i>de</i> -woorden	<i>het</i> -woorden	Totaal/gemiddeld
T1	6-8 jaar	58 (SD = 49.6)	65 (SD = 47.9)	61 (SD = 48.8)
	8-10 jaar	80 (SD = 39.8)	78 (SD = 41.3)	79 (SD = 40.5)
	Totaal/gemiddeld	69 (SD = 46.3)	72 (SD = 45.2)	70 (SD = 45.7)
vT2	6-8 jaar	38 (SD = 48.6)	45 (SD = 49.9)	41 (SD = 49.3)
	8-10 jaar	56 (SD = 49.8)	63 (SD = 49.8)	59 (SD = 49.2)
	Totaal/gemiddeld	48 (SD = 50.0)	55 (SD = 49.8)	52 (SD = 50.0)

4.5. Reactietijdmetingen

Voor de analyses van de reactietijdmetingen is, naast het taalprofiel, gekeken naar effecten van woordgeslacht, correctheidsscore en leeftijdsgroep.

4.5.1. Kennistaak

De reactietijden op de kennistaak staan weergegeven in Tabel 6. Voor de T1-groep geldt dat woordgeslacht geen effect heeft op de reactietijd ($t(678) = .338, p = .714$). Leeftijd speelt wel een rol: eentalige kinderen van 6-8 jaar hebben een significant langere reactietijd dan eentalige kinderen van 8-10 jaar ($t(465, 833) = 11.721, p < .00$). Bovendien hebben eentalige kinderen een significant langere reactietijd bij fout beantwoorden ($t(61, 037) = 3.474, p < .00$).

In de meertalige groep heeft woordgeslacht ook geen significant effect op de reactietijd ($t(738) = .434, p = .664$). Leeftijd speelt ook hier een rol: meertalige kinderen van 6-8 jaar hebben een significant langere reactietijd dan hun leeftijdsgenoten ($t(738) = 8.579, p < .00$). Bovendien heeft correctheid ook in deze groep effect op de reactietijd: bij een fout antwoord is er sprake van een significant langere reactietijd ($t(397, 896) = 3.559, p < .00$).

Bij een vergelijking tussen T1'ers en vT2'ers wordt duidelijk dat eentalige kinderen als geheel een significant kortere reactietijd hebben dan meertalige kinderen ($t(1417, 975) = -5.370, p < .00$). Dit geldt voor *de*-woorden ($t(707, 716) = -3.871, p < .00$) en voor *het*-woorden

($t(707, 905) = -3.720, p < .00$). Dit effect is in beide leeftijdsgroepen zichtbaar ($t(658) = -2.997, p = .003$ voor 6-8 jaar; $t(651, 756) = -7.414, p < .00$) voor 8-10 jaar). Correctheid heeft ook effect: eentalige kinderen zijn significant sneller dan meertalige kinderen bij een juist antwoord ($t(1023, 082) = -4.343, p < .00$), maar bij een onjuist antwoord zijn er geen significante snelheidsverschillen tussen een- en meertalige kinderen ($t(296) = .641, p = .522$).

Tabel 6

Gemiddelde reactietijd in hele milliseconden van kinderen uit de T1-groep en de vT2-groep op de kennistaak, naar woordgeslacht, correctheid en leeftijdsgroep.

	Leeftijdsgroep	de-woorden	het-woorden
<i>Onjuist beantwoord</i>			
T1	6-8 jaar	10244 (SD = 4809)	4902 (SD = 2497)
	8-10 jaar	4272 (SD = 1478)	4542 (SD = 2711)
	Totaal	7028 (SD = 4509)	4782 (SD = 2545)
vT2	6-8 jaar	5608 (SD = 2871)	5222 (SD = 2135)
	8-10 jaar	4607 (SD = 2823)	4509 (SD = 2469)
	Totaal/gemiddeld	5224 (SD = 2873)	4851 (SD = 2333)
<i>Juist beantwoord</i>			
T1	6-8 jaar	4631 (SD = 2176)	4748 (SD = 2514)
	8-10 jaar	3039 (SD = 926)	2886 (SD = 847)
	Totaal	3837 (SD = 1852)	3770 (SD = 2057)
vT2	6-8 jaar	5340 (SD = 1911)	5312 (SD = 2327)
	8-10 jaar	3726 (SD = 1765)	3707 (SD = 2031)
	Totaal/gemiddeld	4321 (SD = 1977)	4362 (SD = 2292)

4.5.2. Fill the gap-taak

De reactietijden op de *fill the gap*-taak staan weergegeven in Tabel 7. In de T1-groep is er geen significant effect van woordgeslacht ($t(610) = -.025, p = .980$). Wel is er een effect van leeftijd ($t(384, 497) = 10.430, p < .00$) en correctheid ($t(245, 087) = 3.439, df = 245.087, p = .001$); kinderen van 6-8 jaar hebben een langere reactietijd dan kinderen van 8-10 jaar, en het onjuist beantwoorden van een vraag duurt significant langer dan het geven van een juist antwoord.

In de vT2-groep is er eveneens geen effect van woordgeslacht ($t(664) = -.302, p = .762$). Leeftijd speelt wel een rol: kinderen van 6-8 jaar reageren significant langzamer dan kinderen

van 8 -10 jaar ($t(354, 054) = 6.887, p < .00$). Meertalige kinderen doen echter niet significant langer over een onjuist antwoord dan over een juist antwoord, of andersom ($t(664) = .682, p = .495$), zoals in de T1-groep het geval was.

Uit een vergelijking tussen beide groepen blijkt dat de T1'ers als groep geen significant langere of kortere reactietijd hebben dan de vT2'ers op de *fill the gap*-taak ($t(1275) = -1.317, p = .118$). De oudere leeftijdsgroep vormt hier een uitzondering op: eentalige kinderen van 8-10 jaar zijn wel significant sneller dan hun meertalige leeftijdsgenoten ($t(618, 506) = -5.092, p < .00$). Er zijn geen significante verschillen in reactietijd tussen een- en meertalige kinderen naar woordgeslacht ($t(637) = -.763, p = .446$ voor *de*; $t(637) = -1.112, p = .266$ voor *het*). Tot slot hebben eentalige kinderen in het geval van een juist antwoord opnieuw een significant kortere reactietijd dan meertalige kinderen ($t(771) = -2.149, p = .032$), een effect dat wegvalt bij onjuist beantwoorde vragen ($t(297, 648) = 1.308, p = .192$).

Tabel 7

Gemiddelde reactietijd in hele milliseconden van kinderen uit de T1-groep en de vT2-groep op de fill the gap-taak, naar woordgeslacht, leeftijdsgroep en correctheidsscore.

	Leeftijdsgroep	<i>de</i> -woorden	<i>het</i> -woorden
<i>Onjuist beantwoord</i>			
T1	6-8 jaar	7395 (SD = 6226)	8319 (SD = 6545)
	8-10 jaar	4131 (SD = 1869)	4726 (SD = 2998)
	Totaal	6364 (SD = 5458)	6967 (SD = 5729)
vT2	6-8 jaar	6653 (SD = 4336)	7669 (SD = 5649)
	8-10 jaar	4467 (SD = 2296)	5225 (SD = 2873)
	Totaal/gemiddeld	5605 (SD = 3667)	6512 (SD = 4699)
<i>Juist beantwoord</i>			
T1	6-8 jaar	7181 (SD = 4835)	6603 (SD = 4044)
	8-10 jaar	3783 (SD = 1772)	3713 (SD = 1651)
	Totaal	5200 (SD = 3785)	5020 (SD = 3304)
vT2	6-8 jaar	8888 (SD = 9190)	6970 (SD = 6067)
	8-10 jaar	4683 (SD = 2268)	4694 (SD = 2395)
	Totaal/gemiddeld	6102 (SD = 5960)	5495 (SD = 4219)

4.6. Reactietijdmetingen: fill the gap- en kennistaak

Tot slot worden hier verschillen in de gemiddelde reactietijdmetingen op beide taken binnen de T1- en de vT2-groep besproken. Deze staan weergegeven in Tabel 8.

Allereerst de T1-groep. De gemiddelde reactietijd op de kennistaak is significant korter dan de gemiddelde reactietijd op de *fill the gap*-taak ($F(1, 1272) = 8.333, p = .004$). Dit geldt voor beide leeftijdsgroepen ($F(1, 1272) = 99.069, p < .00$), en zowel voor juiste als voor onjuiste antwoorden ($F(1, 1272) = 27.237, p < .00$). Er is geen effect naar woordgeslacht ($F(1, 1272) = 3.316, p = .069$).

Voor de vT2-groep geldt ook dat de gemiddelde reactietijd op de kennistaak significant korter is dan op de *fill the gap*-taak ($F(1, 1398) = 50.307, p < .00$), en opnieuw geldt dit voor beide leeftijdsgroepen ($F(1, 1398) = 103.527, p < .00$). Woordgeslacht heeft ook hier geen effect ($F(1, 1398) = .250, p = .617$). Opvallend is dat in deze groep bij onjuist beantwoorden de gemiddelde reactietijd op de *fill the gap*-taak niet significant verschilt van die op de kennistaak ($F(1, 1390) = .237, p = .627$).

Tabel 8

Gemiddelde reactietijd in hele milliseconden van kinderen uit de T1-groep en de vT2-groep op de fill the gap-taak en de kennistaak, naar woordgeslacht en leeftijdsgroep.

	Leeftijdsgroep	Grammaticaal geslacht	Kennistaak	Fill the gap-taak
T1	6-8 jaar	<i>de</i> -woorden	4787 (SD = 2521)	7272 (SD = 5451)
		<i>het</i> -woorden	4775 (SD = 2504)	7209 (SD = 5115)
	8-10 jaar	<i>de</i> -woorden	3089 (SD = 980)	3851 (SD = 1790)
		<i>het</i> -woorden	3032 (SD = 1218)	3932 (SD = 2050)
vT2	6-8 jaar	<i>de</i> -woorden	5450 (SD = 2350)	7491 (SD = 6647)
		<i>het</i> -woorden	5278 (SD = 2250)	7344 (SD = 5831)
	8-10 jaar	<i>de</i> -woorden	3954 (SD = 2095)	4588 (SD = 2277)
		<i>het</i> -woorden	3956 (SD = 2201)	4894 (SD = 2590)

5. Discussie en conclusie

Het doel van dit onderzoek was om de door Keij et al. (2012) verkregen data op de *fill the gap*-taak te analyseren, zodat die geplaatst kan worden in de onderzoeklijn naar de verwerving van het lidwoordensysteem. Daartoe zijn de correctheidsscores op de *fill the gap*-taak en de reactietijdmetingen op de *fill the gap*-taak en de kennistaak geanalyseerd. Hieronder zullen de onderzoeksvragen besproken en beantwoord worden.

De eerste onderzoeksvraag betreft het bestaan van verschillen tussen leeftijdsgroepen en een- en meertalige kinderen in hun correctheidsscores op de *fill the gap*-taak. Uit de

resultaten blijkt dat de eentalige groep inderdaad een significant hoger correctheidspercentage heeft dan de meertalige groep, en dat oudere kinderen in zowel de T1- als de vT2-groep beter scoren dan hun jongere groepsgenoten. Tot dusver stroken de resultaten met de verwachtingen. Opvallend is dat woordgeslacht geen effect heeft op de correctheidsscores van zowel een- als meertalige kinderen, zoals wel het geval was in de eentalige groep bij de kennis- en de productietaak uit Keij et al. (2012): in de *fill the gap*-taak scoort de eentalige groep dus niet beter op *de*-woorden dan op *het*-woorden, of andersom.

Op basis van deze resultaten mag geconcludeerd worden dat de *fill the gap*-taak in ieder geval voor de T1-groep niet sterker overeenkomt met de productietaak (hypothese 1a), noch met de kennistaak (hypothese 1b), en dus moeten beide hypothesen worden verworpen. De *fill the gap*-taak vertoont op een aantal vlakken een gelijkenis met zowel de kennis- als de productietaak, maar laat niet dezelfde groepstendensen zien betreffende woordgeslacht. Mogelijk is deze taak niet alleen voor meertalige kinderen (te) lastig, maar ook voor eentalige kinderen die de overgang tussen verwervingsfase drie (productie van zowel *de* als *het*, maar nog niet systematisch) en vier (volledige verwerving) nog niet volledig hebben doorgemaakt.

De tweede onderzoeksvraag betreft verschillen tussen leeftijdsgroepen en een- en meertalige kinderen in de reactietijdmetingen op zowel de *fill the gap*- als de kennistaak, met als hypothese dat oudere en eentalige kinderen in beiden taken sneller zullen zijn in de beantwoording dan jongere en meertalige kinderen.

Allereerst de resultaten op de kennistaak. Oudere kinderen zijn inderdaad sneller in beantwoorden dan jongere kinderen, in zowel de een- als de meertalige groep. Daarnaast zijn eentalige kinderen sneller dan meertalige kinderen. Woordgeslacht heeft opnieuw geen effect. Opvallend is dat jonge kinderen uit de vT2-groep niet langer over een onjuist antwoord doen dan over een juist antwoord; voor de oudere kinderen uit de vT2-groep geldt dit wel. Daarnaast valt op dat, hoewel eentalige kinderen als groep wel sneller zijn dan meertalige kinderen in deze taak, dit effect wegvalt als alleen naar onjuiste antwoorden wordt gekeken.

Enkele resultaten die zijn gevonden voor de reactietijdmetingen op de kennistaak herhalen zich in de *fill the gap*-taak: zo zijn in zowel de T1- als de vT2-groep oudere kinderen sneller, en heeft woordgeslacht geen effect. Voor de eentalige groep geldt daarnaast dat fout beantwoorden langer duurt dan juist beantwoorden, een effect dat hier in geen enkele leeftijdsgroep van de vT2'ers is gevonden. Toch is de T1-groep als geheel niet sneller in de beantwoording dan de meertalige groep, zoals bij de kennistaak het geval was. Als alleen naar

de twee oudste leeftijdsgroepen of alleen naar juiste antwoorden wordt gekeken, zijn eentalige kinderen wel sneller dan meertalige kinderen.

Dit alles bij elkaar wijst erop dat de hypothese bij onderzoeksvraag twee in zijn huidige formulering niet mag worden aangenomen: oudere en eentalige kinderen zijn immers niet in alle omstandigheden sneller dan jongere en meertalige kinderen. Het beeld is in werkelijkheid wat genuanceerder. Toch geven de resultaten wel een interessant inkijkje in het verloop van de verwerving door beide groepen. Eentalige kinderen lijken wat steviger in het zadel te zitten dan meertalige kinderen, wat vooral duidelijk wordt uit de snellere beantwoording bij de kennistaak, en het sneller beantwoorden door oudere kinderen en bij juist beantwoorden bij de *fill the gap*-taak. Daarnaast laten oudere, meertalige kinderen in de kennistaak zien dat zij een zekere gevoeligheid voor het verschil tussen 'onjuist' en 'juist' hebben, wat suggereert dat zij al verder zijn in fase drie van het verwervingsproces. Het is jammer dat dit effect weer wegvalt in de *fill the gap*-taak. Dat eentalige kinderen bij een onjuist antwoord zowel in de kennistaak als de *fill the gap*-taak niet sneller reageren dan hun meertalige leeftijdsgenoten, suggereert dat de taalachtergrond in het geval van een moeilijk te beantwoorden vraag het kind niet langer of korter laat twijfelen aan het goede antwoord. Als de twijfel er is, dan is die in beide groepen even sterk.

De laatste onderzoeksvraag betreft de methodologische status van de *fill the gap*-taak, en wat hierover gezegd kan worden op basis van de correctheidsscores op deze taak, en de vergelijkingen met de reactietijdmetingen.

Duidelijk wordt dat de *fill the gap*-taak voor beide groepen kinderen – zowel een- als meertalig – een hele opgave is. Het bedenken van een antwoord duurt langer dan bij de kennistaak, er worden door beide groepen kinderen nog veel fouten gemaakt, woordgeslacht biedt weinig tot geen houvast en bij een onjuist antwoord zijn eentalige kinderen niet sneller dan meertalige kinderen. Dit betekent dat geen van beide hypothesen bij onderzoeksvraag drie mag worden aangenomen: de *fill the gap*-taak vertoont geen overtuigende gelijkens met de kennistaak (op basis van reactietijdmetingen en correctheidspercentages), noch met de productietaak (op basis van enkel de correctheidspercentages).

Het doel van dit onderzoek was om de *fill the gap*-taak beter te kunnen duiden aan de hand van een data-analyse. Geconcludeerd mag worden dat de *fill the gap*-taak in ieder geval geen overtuigende gelijkens vertoont met de kennis- of de productietaak, en dat het dus een opzichzelfstaande taak is. Tegelijkertijd lijkt de *fill the gap*-taak niet ideaal om het begripsniveau van het lidwoordensysteem te meten: voor zowel een- als meertalige kinderen is

deze taak namelijk vrij, of zelfs te, moeilijk. Mogelijk is dit het geval omdat in de *fill the gap*-taak naast een beroep op grammaticale cues ook een groot beroep wordt gedaan op semantische cues, wat de correctheidspercentages en reactietijdmetingen op de taak als geheel negatief zou kunnen beïnvloeden.

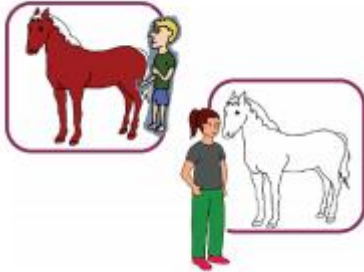
Desondanks sluiten de resultaten van dit onderzoek betreffende de *fill the gap*-taak op enkele vlakken wel aan bij bestaand onderzoek en wat er eerder in Keij et al. (2012) is gevonden: eentalige kinderen presteren over het algemeen beter en sneller dan hun meertalige leeftijdsgenoten. Als gevolg van deze hogere mate van verwerving zijn zij wat zekerder van zichzelf, zelfs als het een lastige taak als de *fill the gap*-taak betreft.

Referenties

- Benedict, H. (1979). Early lexical development: comprehension and production. *Journal of Child Language*, 6(2), 183 – 200.
- Blom, E., Polišenská, D., & Weerman, F. (2008). Articles, adjectives and age of onset: The acquisition of Dutch grammatical gender. *Second Language Research*, 24, 297 – 331.
- Blom, E., Unsworth, S. & Polišenská, D. (2008). The acquisition of grammatical gender in Dutch. *Second Language Research*, 24, 259 – 265.
- Cornips, L. & De Rooij, V. (2003). 'Kijk, Levi's is een goeie merk: maar toch hadden ze 'm gedist van je schoenen doen m niet.' Jongerentaal heeft de toekomst. In: J. Stroop (red). *Waar gaat het Nederlands naar toe? Panorama van een Taal* (pp. 131 – 142). Bert Bakker: Amsterdam,
- Cornips, L. (2006). Voorsprong door dialect. Verwerving van het grammaticaal geslacht in het Nederlands door dialectsprekende tweetalige kinderen. In: D. Gerritzen & A. Verburg (red.), *Respons 8* (pp. 24 – 31). Amsterdam: Meertens Instituut.
- Cornips, L., Van der Hoek, M., & Verwer, R. (2006). The acquisition of grammatical gender in bilingual child acquisition of Dutch (by older Moroccan and Turkish children). The definite determiner, attributive adjective and relative pronoun. In J. van de Weijer & B. Los (red.), *Linguistics in the Netherlands 2006* (pp. 40 – 51). Amsterdam: John Benjamins.
- Cornips, L., & Hulk, A. (2008). Factors of success and failure in the acquisition of grammatical gender in Dutch. *Second Language Research*, 24, 267 – 296.
- De Paepe, J. & De Vogelaar, G. (2008). Grammaticaal genus en pronominale verwijzing bij kinderen. Een taalverwervingsperspectief op een eeuwenoud grammaticaal probleem. *Neerlandistiek*, 8.
- Keij, B., Cornips, L., Van Hout, R., Hulk, A. & Van Emmerik, J. (2012). Knowing versus producing. The acquisition of grammatical gender and the definite determiner in Dutch by L1-TD, L1-SLI and eL2 children. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 2, 379 – 403.

- Gershkoff-Stowe, L. & Hahn E.R. (2012). Word comprehension and production asymmetries in children and adults. *Journal of Experimental Child Psychology*, 114, 489 – 509.
- Hachem, M. (2015). *Multifunctionality. The Internal and External Syntax of D- and W-Items in German and Dutch* (Proefschrift). Universiteit Utrecht.
- Hendriks, P. & Koster, C. (2010). Production/comprehension asymmetries in language acquisition. Introduction to special issue on asymmetries in language acquisition. *Lingua*, 120(8), 1887 – 1897.
- Hulk, A., & Cornips, L. (2006a). The acquisition of definite determiners in child L2 Dutch: Problems with neuter gender nouns. In S. Unsworth, T. Parodi, A. Sorace, & M. Young-Scholten (red.), *Paths of development in L2 and L2 acquisition* (pp. 107 – 134). Amsterdam: John Benjamins.
- Hulk, A., & Cornips, L. (2006b). Between 2L1- and child L2 acquisition: An experimental study of bilingual Dutch. In C. Lléo (red.), *Cognitive processes in bilinguals* (pp. 115 – 137). Amsterdam: North Holland.
- Mercelis, H. (Spreker). (2012). *'Kijk, ik spreek illegaals!'* (Lezing). Antwerpen: HETPALEIS.
- Nederlandse Taalunie, z.d. *Woordgeslacht (algemeen)*. Geraadpleegd op 7 mei 2017, van: http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/101/woordgeslacht_algemeen/.
- Unsworth, S. (2007). Age and Input in Early Child Bilingualism: The Acquisition of Grammatical Gender in Dutch. In Alyona Belikova et al. (red), *Proceedings of the Second Conference on Generative Approaches to Language Acquisition North America* (pp. 448 – 458). Somerville: Cascadilla Proceedings Project.
- Unsworth, S. (2008). Age and input in the acquisition of grammatical gender in Dutch. *Second Language Research*, 24(3), 365 – 395.
- Unsworth, S., & Hulk, A. (2009). L1 acquisition of neuter gender in Dutch: production and judgement. In J. Costa, A. Castro, M. Lobo, & F. Pratas (red). *Language acquisition and development: proceedings of GALA 2009* (pp. 483 – 492). Newcastle: Cambridge Scholars.
- Van de Gein, J. (2012). Taal op klompen. Uitkomsten van een onderzoek naar taalfouten aan het einde van het voortgezet onderwijs. *Levende Talen Tijdschrift*, 4, 13 – 30.

Bijlage

Figuur 1. Voorbeeld van een afbeelding bij een testitem uit de productietaak uit Keij et al. (2012).

De mooie _____ valt kapot.

1. beker

2. bord

3. konijn

Figuur 2. Voorbeeld van een aangepast testitem uit de begripstaak (*fill the gap*-taak) uit Keij et al. (2012).

Wat is goed?

1. het auto

2. de auto

Figuur 3. Voorbeeld van een testitem uit de kennistaak uit Keij et al. (2012).